

อิมปี: การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คุณค่าและภูมิปัญญา*

Mpi: An analysis of history, culture, values and knowledge

¹สุมินตรา สุวรรณภาค และ ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์

¹Sumintra Suwannakad and Panuwat Pakdeewong

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sumintra@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา 2) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีในการพัฒนาชุมชนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวคติชนวิทยา รวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การบันทึก การประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 30 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้นจำนวน 55 คน การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการอธิบายข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มชาติพันธุ์อิมปีอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนาในประเทศจีน ตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านสะเก็น ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และหมู่ที่ 4, 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีชาวอิมปี (ก่อ) ในประเทศไทยมีประมาณ 1,642 คน ใช้ภาษาอิมปีและมีประวัติศาสตร์การโยกย้ายและตั้งถิ่นฐานประมาณ 400 ปี 2) คุณค่า/ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีสามารถแยกออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเกษตรกรรม 2) ด้านอุตสาหกรรมหัตถกรรมและสถาปัตยกรรม 3) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านภาษา 5) ด้านปรัชญาและศาสนา 6) ด้านโภชนาการ จากสิ่งที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบต่อกันจนถึงปัจจุบันเป็นกุศโลบายสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “ธรรมชาติ” และ “คน” กับ “คุณธรรม” และ 3) แนวทางการสร้างศักยภาพและพัฒนาชุมชนผ่านการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมและเป็นการสร้างคุณค่าและแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนอิมปีโดยการถ่ายทอดและการขัดเกลาทางสังคมในรูปแบบ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์; วัฒนธรรม; ภูมิปัญญา; กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the history, culture, and local wisdom; 2) to analyze the values of local wisdom; and 3) to present the guidelines for the use of values in local wisdom of Mpi ethnic group for community development. The study used a qualitative research method that included document analysis and a field study. In-depth interviews, observation, note-taking, and focus group discussions were used to collect data from 55 key informants. The triangulation approach and content analysis were used to analyze the collected data. The descriptive technique was used to present the data.

From the study, the following results are found: 1) The Mpi ethnic group settled in Ban Saken, Yod Subdistrict, Song Khwae District, Nan Province, as well as Moo 4 and 8, Suan Khuean Subdistrict, Mueang District, Phrae Province, after migrating from the Xishuangbanna area of China. Thailand has around 1,642 Mpi people, with a 400-year history of migration and relocation. 2) The values/ local wisdom of Mpi ethnic group can be categorized into 6 aspects as follows: (1) agriculture; (2) industry, handicrafts and architecture, (3) natural resource and environmental management; (4) language; (5) philosophy and religion; and (6) nutrition. These have been passed down through the generations as a tactic for reflecting the relationships between "human" and "nature," as well as "human" and "virtue." 3) The guidelines for enhancing potential and developing community via cultural heritage conservation refer to the value creation and representation of local people's identity and relationships in order to learn, transmit, and socialize in the form of a "local museum."

Keywords: History; Culture; Local Wisdom; Mpi Ethnic Group

บทนำ

ชาติพันธุ์ (ethnicity หรือ ethnos) คือ การมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง จีนลาว เป็นต้น บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือดซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปพรรณ (เชื้อชาติ) เหมือนกันรวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาติกลุ่มพันธุ์และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจเรียกว่า "สำนึก" ทางชาติพันธุ์หรือชาติลักษณะ (ethnic identity) (THAI JUNIOR ENCYCLOPEDIA FOUNDATION, n.d.) กลุ่มเอเชียอาคเนย์เป็นบริเวณที่มีความหลากหลายของ

ภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลกเช่นเดียวกับประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ใจกลางเอเชียอาคเนย์จึงมีความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก การกระจายตัวกลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทยซึ่งมีกว่า 60 กลุ่ม ความหลากหลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าซึ่งนำไปสู่วิธีดำเนินการที่ต่างกัน การสร้างองค์ความรู้ที่เป็นฐานของการสร้างโอกาสแก่กลุ่มชาติพันธุ์ย่อยและการบำรุงรักษามรดกของมนุษยชาติ เช่น การพัฒนาภาษาเพื่อการจัดการศึกษาแก่ชนกลุ่มน้อย การบันทึกองค์ความรู้และโครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต เป็นต้น (Suwilai, 2004) ภาษาก็เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเช่นเดียวกับ

ภาษาอิมปี (Mpi) จัดอยู่ในตระกูลภาษาทิเบต-เบอร์มา (Tibeto-Burman) สายโลโลใต้ (Southern Lolo) กลุ่มย่อยฮาโนอิช (Hanoish) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาของบิซู (Bisu) และภูน้อย (Phu Noi) เป็นต้น ภาษาที่ใกล้เคียงกับอิมปีนี้กระจายอยู่ในเขตประเทศจีนตอนใต้และในเขตประเทศลาว ปัจจุบันภาษาอิมปีถือเป็นภาษาที่มีคนพูดน้อยลงไปมากและอยู่ในวิกฤต จากการสำรวจทางด้านภาษาพบว่ามีคนพูดภาษาอิมปีอยู่เพียง 2 หมู่บ้านคือ บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และบ้านสะเก็น ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน แต่ในแง่ของสำนักทางชาติพันธุ์นั้น บ้านดงถือว่าตนเองเป็นอิมปีในขณะที่บ้านสะเก็นนิยามว่าตนเองเป็นชาว “ก้อ” หรือ “ก้อ” (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation), 2021) ชาวอิมปี (บ้านดง) เป็นชนเผ่าที่บรรพบุรุษอพยพมาจากสิบสองปันนา ดังนั้นภาษาที่ใช้สื่อสารจึงเป็นภาษาที่นำศึกษาค้นคว้าและอนุรักษ์ไว้ ชาวบ้านดง หมู่ที่ 4 และ 8 ตำบล สวนเขื่อนจึงได้จัดทำโครงการ “สร้างระบบตัวเขียน: สืบชะตาภาษาอิมปีบ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” เพื่ออนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของคนอิมปี ซึ่งโครงการนี้รณรงค์ให้คนอิมปีมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมด้วยตนเอง โดยการพัฒนาระบบตัวเขียนให้ได้มาตรฐานและเป็นที่รู้จักเข้าใจ และสามารถอ่านเขียนภาษาของตนเองได้ (Thiraphop, 2012)

ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เทคโนโลยีที่เข้ามาอย่างรวดเร็วทำให้ลูกหลานชาว ก้อ (อิมปี) ละทิ้งถิ่นฐานออกจากหมู่บ้านไปเรียนต่อและทำงานทำนอกหมู่บ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็นข้อวิตกกังวลของชาว ก้อ (อิมปี) ที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่และแกนนำชุมชน การสืบทอดวัฒนธรรมด้านภาษากำลังจะสูญหายไปเดี๋ยวกว่า รุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจต่อการสื่อสารด้วยภาษา ก้อ (อิมปี) มีการใช้ภาษาไทยกลางเพิ่มมากขึ้น บางครั้งสื่อสารกับผู้เฒ่าผู้แก่ไม่ค่อยรู้เรื่องการสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมรวมถึงภูมิปัญญาของชาว ก้อ (อิมปี) กำลังจะไม่มีผู้ปฏิบัติตามพิธีกรรมต่างๆ นำว่าตุลสมัยใหม่มาใช้แทนเครื่องจักสานจากไม้ไผ่พิธีกรรมขวัญข้าวก็เริ่มจะไม่มีผู้ทำให้ถูกต้อง การผสมกลมกลืนระหว่างชนเผ่า ก้อ (อิมปี) กับคนกลุ่มอื่นๆ เริ่มมีให้เห็นมากขึ้นจารีตที่เป็นข้อห้ามต่างๆ อาจถูกละเลยไปในอนาคต (Indigenous Peoples' Foundation for Education and Environment (IPF) (n.d.) การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านมานในอดีตมักจะมองไปที่ภาพโดยขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่วัฒนธรรมเพราะไม่ได้มองบนพื้นฐานความเป็นจริงที่เกิดจากการผสมผสานของผู้คนซึ่งไม่อาจอธิบายได้จากภาษาหรือประเพณีอย่างโดดๆ แต่อันที่จริงแล้วการศึกษาชาติพันธุ์ควรมองไปที่การเคลื่อนย้ายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อเข้าผสมผสานกันจนกลายเป็นสังคมชาวนาก็จะปรับตัวสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างทันที ดังนั้นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์จึงมองในลักษณะของสังคมวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่งผลผลิตของ

กระบวนการนั้นคือการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์จำเป็นต้องศึกษาความรู้สึกรักนึกคิดของคนข้างในด้วย (Sisak, 2005)

จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ “อึมปี” (Um-Pi) ยังคงมีมิติของการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามประเพณีการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีความรู้เรื่องการทำดินปืนซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางด้านคชศาสตร์ ซึ่งเป็นการใช้ภูมิปัญญาในการเลี้ยงช้างให้แก่เจ้าเมืองซึ่งถือเป็นชนชั้นกษัตริย์ในสมัยนั้น แสดงให้เห็นว่า “คนอึมปี (Um-Pi)” หรือ “กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี (Mpi)” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความซื่อสัตย์จึงได้รับความไว้วางใจในการเลี้ยงช้างและนำมาให้แก่ชนชั้นกษัตริย์ยุคดังกล่าวความดีงามแฝงอยู่ในภูมิปัญญาพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทวดาสะท่อนความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงความเป็นมาโดยสังเขปของประเด็นที่จะศึกษารวมทั้งอธิบายความที่ต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่จะศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปีเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางด้านภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี และทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อึมปีได้เห็นคุณค่าในภูมิปัญญาที่ปรากฏผ่านทางองค์ความรู้เชิงคติชนวิทยา วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานเกิดความภาคภูมิใจในอันที่จะเป็นฐานรากของการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปีไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวคติชนวิทยาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย ตำรา บทความวิจัย บทความวิชาการ และข้อมูลภาคสนาม ซึ่งข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษานามาเรียบเรียงด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Analytic Induction) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิตฤษฎี (Documentary Study) เป็นการศึกษาและสำรวจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี เพื่อวิเคราะห์ ตรวจสอบ คุณค่าทางวัฒนธรรมในภูมิปัญญาที่ปรากฏผ่านทางองค์ความรู้ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ใช้วิธีศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึก การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 55 คน ประกอบด้วย 1) ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี จำนวน 6 คน 2) ประชาชน

ชาวบ้านหรือผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี จำนวน 10 คน หรือมากกว่า หรือจนกว่าจะได้ข้อมูลที่อิมตัว 3) ผู้นำทางศาสนา จำนวน 6 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และขอบเขตด้านพื้นที่ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย บ้านดงเหนือ หมู่ที่ 4 และบ้านดงใต้ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี (ก่อ) บ้านสะเก็น หมู่ที่ 1 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและวิธีการสร้างเครื่องมือดังนี้ 1) แบบการสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) 2) แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกเสียง และแบบบันทึกวิดีโอ แบบบันทึกหลักฐานร่องรอย 3) แบบสังเกต 4) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนามใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึก และการจัดประชุมกลุ่มย่อย

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยตัวของผู้วิจัยเองซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นเป็นการวิเคราะห์ ตรวจสอบ ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อ พร้อมทั้งนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและการอภิปรายผลผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการนำคุณค่าไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา แนวทางการนำคุณค่าที่ชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ได้ พร้อมทั้งบทสรุปและข้อเสนอแนะซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี ผลการวิจัยพบว่า ความเป็น “ก่อ(อิมปี)” จากอดีตถึงปัจจุบัน “อิมปี” เป็นชนเผ่าในประเทศไทยเรียกตนเองว่า “อิมปี” เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น ทั้งนี้มีกลุ่มคนที่พูดภาษาใกล้เคียงกันกับพวกเขาและยังถือเป็นเครือญาติเดียวกันมีชื่อเรียกกลุ่มตนว่า “ก่อ” หรือ “ก่อ” อยู่ที่อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน กลุ่มชาติพันธุ์อิมปีบ้านดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นหมู่บ้านที่ไม่ใหญ่มากนักภาษาที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์คือภาษาอิมปีและใช้คำว่า “อิมปี” เพียงชุมชนเดียวในประเทศไทย แม้อยู่ท่ามกลางผู้คนที่หลากหลายแต่ผู้คนที่นี้ยังคงรักษาภาษาและความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีพิธีกรรมของคนอิมปีไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ในขณะเดียวกันจากประวัติศาสตร์บอกเล่าที่เชื่อว่าคน “ก่อ” บ้านสะเก็นได้ถูกเกณฑ์จากท้าวชาก่านเจ้าเมืองน่านให้มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านสะเก็นซึ่งแต่เดิมนั้นอยู่บริเวณบ้านม่วงเนา (บ้านเชียงแล) อำเภอน้ำฝาง จังหวัดน่าน และเคลื่อนย้ายมาอยู่บริเวณบ้านยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เจ้าเมืองขณะนั้นคือท้าวชาก่านในอาณาจักรล้านนาในยุคสมัยพระยาติโลกราช (พ.ศ. 1985–2030) ได้ให้กลุ่มคนในพื้นที่ดังกล่าวผลิตดินปืนโดยใช้ขี้ค้างคาวทำส่งให้เจ้าเมืองปัจจุบันกลุ่มคนอิมปีได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน จำนวนประชากรชาวอิมปีบ้านดง ตำบลสวน

เขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีจำนวน 1,170 คน และชาวอิมปีบ้านสะเก็น ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มีจำนวน 472 คน รวมแล้วพบว่าชาวอิมปี (ก่อ) ในประเทศไทยมี ประมาณ 1,642 คน ซึ่งถือว่าอยู่ในภาวะวิกฤตจากจำนวนประชากรที่วิกฤติเหล่านี้นหากสูญสลายก็เท่ากับสูญเสียชีวิตลักษณะ ภูมิปัญญา องค์ความรู้ต่างๆ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี ผลการวิจัยพบว่า จากการลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลแสดงให้เห็นถึงข้อมูลและข้อกังวลของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี ด้านการสูญเสียเอกลักษณ์ รวมถึงภาษาพูดพิธีกรรมและแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมต่างๆ ถึงแม้จะมีความพยายามในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟู วัฒนธรรมของกลุ่มแต่ปัจจุบันแนวปฏิบัติและพิธีกรรมในระดับครัวเรือนเริ่มลดลงอาจเนื่องด้วยจากการเปลี่ยนแปลงความเป็นพลวัตทางสังคม การอพยพย้ายถิ่นและจำนวนประชากรที่ลดลงรวมถึงการสื่อความรู้และความเข้าใจในความเป็นชาติพันธุ์ เป็นต้น คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีหากพิจารณาด้าน “คุณค่า” ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลรวมถึงระบบของสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งพื้นที่บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และพื้นที่บ้านสะเก็น ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน หากมองระบบสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวทั้งหมด “แบบองค์รวม” เพื่อพิจารณาให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคุณค่าสามารถแยกประเด็นผลการศึกษาที่ปรากฏได้ดังนี้

วัฒนธรรม การตระหนักถึงคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมชนเผ่าที่มีอัตลักษณ์และเป็นคุณค่าในมิติของการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นถิ่นอิมปีพื้นที่ทั้งจังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน จากลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของที่ตั้งหมู่บ้านซึ่งประกอบด้วยเทือกเขาและมีที่ราบระหว่างแอ่งและภูเขาแม่น้ำไหลผ่านทำเลที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวจึงเหมาะแก่การทำการเกษตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหุบเขาชาวบ้านทำนาแบบนาท่อน้ำ พื้นที่สูงปลูกข้าวไร่พื้นที่ที่ราบในแอ่งปลูกข้าวและพืชอื่นๆ เศรษฐกิจเป็นแบบผลิตเพื่อให้ออกอยู่พอกิน ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมที่ยังคงปรากฏอยู่จากอดีตสืบทอดมาจนปัจจุบันซึ่งแปรเปลี่ยนมาเป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนอิมปีในปัจจุบัน เป็นต้น

ภูมิปัญญา *ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม* จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าความเชื่อพิธีกรรมทำให้เกิดขวัญและกำลังใจทางด้านการเกษตรซึ่งมีความเกี่ยวพันกับระบบคุณค่าระหว่าง “คน” กับ “ธรรมชาติ” ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแหกนาขวัญ พิธีฝากข้าวไว้กับท้าวทั้งหก พิธีตั้งข้าวล้นบาตร ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตด้านการเกษตรการทำมาหากินและการทำไร่ ทำนา เป็นต้น

ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรม หัตถกรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งปรากฏการทำไม้กวาดดอกหญ้า ภาษาอิมปีเรียก “แยแป” ทำมาจากดอกหญ้าที่เรียก “ดอกหญ้าก่ง” ซึ่งจะขึ้นเองตามธรรมชาติ ภูมิปัญญาด้านสถาปัตยกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ให้เห็น คือ การทำหลังคาด้วย “ดินขอ” หรือกระเบื้องมุงหลังคาเรือนของชาวล้านนาเป็นเครื่องปั้นดินเผาหน้าหนักเบามีขนาดเล็กลักษณะบางเรียบลาดด้านหนึ่งหักงอคล้ายตะขอใช้สำหรับเกาะหรือยึดไม้ก้านฝาที่ยึดติดกับโครงสร้างหลังคา

ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์อิมปียังยึดถือในความเชื่อในเรื่องลี้ลับมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจก่อให้เกิดศรัทธาต่อสรรพสิ่งต่างๆ ในกิจกรรมที่กลุ่มได้ก่อเริ่มทำขึ้น

เช่น ความรู้เรื่องสมุนไพรการใช้สมุนไพรในการสมานแผลซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวถูกนำมาใช้จนถึงปัจจุบัน เช่น กรณีการใช้ใบเป้งในการขับน้ำคาวปลาสำหรับผู้หญิงที่คลอดลูก

ภูมิปัญญาด้านภาษา ภาษาอิมปี เป็นภาษาตระกูลทิเบต-พม่า กลุ่มโลโลไต สาขาย่อยพม่า-โลโลไม่มีระบบการเขียนหลังจากลงพื้นที่ศึกษาในประเทศไทยและประเทศจีน พบกลุ่มคนที่พูดภาษาอิมปีปรากฏข้อมูลระดับถึงความวิกฤติของภาษาอิมปีทั้งจากจำนวนประชากรอิมปีที่ลดลงพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดน่านซึ่งเดิมสภาพการใช้ภาษาอิมปีในชุมชนปัจจุบันอยู่ในสภาวะถดถอยเยาวชนมักใช้ภาษาเมือง (ภาษาเหนือ) เป็นหลักในการสื่อสารและคนอายุต่ำกว่า 35 ปี จะไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาได้อย่างถ่องแท้และรู้สึกเงินอายที่จะพูดภาษาอิมปีในการสื่อสารของคนในชุมชนกับผู้สูงอายุ

ภูมิปัญญาด้านปรัชญาและศาสนา พิธีไหว้เทวดาซึ่งล้วนแล้วแต่แฝงไปด้วยคำสั่งสอนการอบรมที่เกี่ยวกับการควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ บ่งบอกให้รู้หลักดำเนินชีวิตที่ดีที่สุดเป็นจุดรวมใจของคนอิมปีที่ยึดถือเทวดาย่างแฝงไปด้วยค่านิยมและความนึกคิดให้เห็นถึงคุณค่าของกลุ่มและสิ่งที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบต่อกันจนถึงปัจจุบันเป็น “กุศโลบาย” ในการหลอมรวมคนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คนกับธรรมชาติ” และ “คนกับคุณธรรม” เช่น การคัดเลือกผู้นำหรือผู้แทนเทวดาต้องคัดเลือกผู้ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่ในศีลธรรมเสมอ

ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ เคล็ดลับการอายุยืนของเหล่าผู้สูงอายุเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ การประกอบอาหารด้วยเมนูธรรมชาติที่เน้นผักเป็นส่วนประกอบและมักจะเป็นเมนูหนึ่ง บั้ง ต้ม ยำ แกลื้อแระและวิตามินจากผักนานาชนิดโดยคัดสรรมาจากแหล่งวัตถุดิบทางธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นนำมาปรุงอย่างพิถีพิถันเป็นวัฒนธรรมการกินของคนอิมปีที่สืบทอดกันต่อมาเป็นรุ่นๆ อันสะท้อนวิถีชีวิตการกินอยู่อย่างเรียบง่ายที่ตีงามคงความเป็นเอกลักษณ์ที่เน้นสุขภาพเป็นหลักคัมภีร์อย่างหนึ่งของอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น “ก่าปุแปะ” “กระแหนกะลา” “กลิ้งล้าหื้อชื้อโค” เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เป็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างและสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องซึ่งในภูมิปัญญาแต่ละด้านนั้นมีคุณค่าความดีความงามความสมบูรณ์ที่เข้าใจในนามธรรมความลึกซึ้งที่สามารถสัมผัสได้สะท้อนจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ค่านิยมทัศนคติและความคิดความเชื่อของคนในชุมชนอิมปี โดยที่คุณค่าในภูมิปัญญาสะท้อนออกมาเป็นกุศโลบายแนวทางวิถีที่คนในชุมชนปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างเคร่งครัด ผลผลิตจากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทั้งหลายเหล่านี้ได้มีการสั่งสมสืบทอดและการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนกลไกทางธรรมชาติเป็นกลวิธีที่ก่อให้เกิดพลังและอำนาจให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการที่เกิดการเชื่อมโยงระหว่างคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และศาสนาก่อให้เกิดคุณภาพตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมอิมปีได้

ดังนั้นในแนวทางการนำคุณค่าภูมิปัญญาไปใช้ในการพัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายของความเป็น “ก่อ(อิมปี)” วัฒนธรรม, ภูมิปัญญา ให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและคนรุ่นหลังได้รู้จักจึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงภาคีเครือข่ายทั้ง

ภายในและภายนอกชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางความคิด องค์ความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี โดยการใช้ประสบการณ์ของผู้รู้ในชุมชนและสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยเน้นกระบวนการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาชุมชน (COMMUNITY LEARNING) จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบท เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ภาษา วัฒนธรรม การประกอบอาชีพ สุขภาพ การศึกษารวมทั้งลักษณะทางกายภาพการจัดตั้งของบ้านเรือน โรงเรียน วัด ป่าชุมชน เป็นต้น คุณค่าในวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาสะท้อนออกมาเป็นกุศโลบาย แนวทาง วิถีที่คนในชุมชนปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างเคร่งครัด การเคารพเทวดา ความเชื่อบาป บุญ คุณโทษ คุณธรรมจริยธรรม ความรักความสามัคคีของคนในชุมชนนำมาสร้างเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษาได้และนำสิ่งเหล่านี้เก็บรักษาเรียนรู้ถ่ายทอดในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (Local Museum)

องค์ความรู้ใหม่

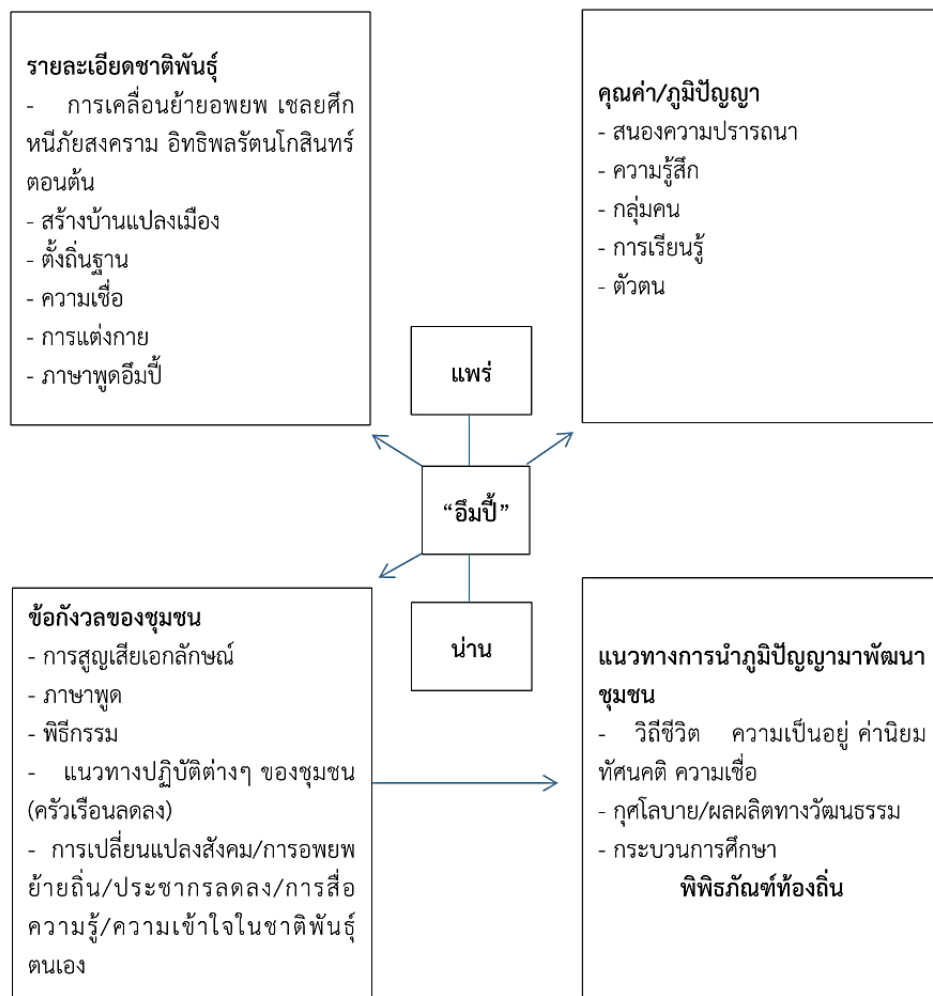
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยประกอบด้วย รายละเอียดชาติพันธุ์ “อิมปี” หรือ “ก่อ(อิมปี)” คำหลังที่ปรากฏเกิดจากประชุมร่วมปี 2560 สองหมู่บ้านที่เคลื่อนย้ายอพยพมาจากทีเบตตอนใต้แล้ววันสิบสองปันนา (จีน) จากกรณีภัยมองโกลต่อมายุคหลังเกิดจากอิทธิพลรัตนโกสินทร์ตอนต้นยุคของการสร้างบ้านแปลงเมืองตั้งถิ่นฐาน โดยภาษาพูดอิมปี (Mpi) จัดอยู่ในตระกูลจีน-ทิเบต มีวิถีวัฒนธรรมเป็นของตัวเองประกอบด้วย การแต่งกาย การนับถือเทวดา ซึ่งบรรพบุรุษเป็นคนเลี้ยงช้าง,ม้าของเจ้าหลวงเมืองแพร่ปัจจุบันกระจายอยู่ใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน

คุณค่า/ภูมิปัญญาที่ผ่านกระบวนการดำรงชีวิตที่สนองความปรารถนาความรู้สึกรู้ตนที่มีการสงวนรักษากลายเป็นกลุ่มคน “อิมปี” ผ่านการเรียนรู้ส่อสะท้อนแนวคิดการพัฒนาชีวิตโดยใช้กันแพร่หลายและสังคมยอมรับว่ามีคุณค่า/มีประโยชน์จึงเกิดเป็นความรักความภูมิใจห่วงแหนตัวตนที่เชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ “อิมปี” “คน/ธรรมชาติ (ชุมชนหรือสังคม)” “คน/คุณธรรม (คน/คน)” เป็นกระบวนการเรียนรู้จากคุณค่าสู่ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ประกอบด้วย พิธีแรกนาขวัญ พิธีท้าวทั้งสี่ พิธีฝากข้าว (ท้าวทั้งสี่) พิธีปักข้าวล้นบาตร อุตสาหกรรมหัตถกรรมและสถาปัตยกรรมการทำไม้กวาดดอกหญ้า การทำหลังคา “ดินขอ” การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านเรื่องลึกลับ สมุนไพร (ใบเป่า) ภาษาพูดอิมปี (Mpi) ตระกูลจีน-ทิเบต ปรัชญาศาสนา คือ การไหว้เทวดา (อะลา) การขอฝน การทำสังคหะ ประเพณีทำ “ปู่ลาเค” โภชนาการ “กำปุแปะ” “กระแหนกะลา” “กลิ้งลำห่อชื่อโค” วัฒนธรรม/ประเพณีมีพิธีกรรมโบราณวัตถุ/โบราณสถาน อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกาย วิธีการดำรงชีวิตอัตลักษณ์สะท้อนเรื่องบาปบุญคุณโทษความดีความงามปรัชญาศาสนาความเชื่อคนอิมปีจากอดีตถึงปัจจุบันจึงนำไปสู่

ข้อกังวลของคนอิมปี คือ การสูญเสียเอกลักษณ์ภาษาพูดพิธีกรรมแนวทางปฏิบัติต่างๆ ของชุมชน (ครัวเรือนลดลง) การเปลี่ยนแปลงสังคม/การอพยพย้ายถิ่น/ประชากรลดลง/การสื่อความรู้/ความเข้าใจในชาติพันธุ์ตนเองโดยในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีที่ยังหลงเหลือจากประวัติศาสตร์วัฒนธรรมภูมิปัญญาและคุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีจึงนำมาสู่การกำหนดแนวทางดังนี้

แนวทางการนำวัฒนธรรม/ภูมิปัญญามาพัฒนาชุมชน คือ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ค่านิยมทัศนคติความเชื่อ “คนอิมปี่” และ “กุศโลบาย” วิธีชุมชนที่สืบทอดอย่างเคร่งครัดจนส่งผลให้เกิดเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาที่สั่งสมสืบทอดเปลี่ยนแปลงหรือหล่อหลอมความคิดความรู้ความสามารถศักยภาพ การอนุรักษ์เพื่อการสืบทอดอย่างยั่งยืน โดยอาศัยประสบการณ์ผู้รู้ในชุมชนสถานการณ์จริงที่เกิดในชุมชน วิธีความรู้การเมือง เศรษฐกิจสังคมภาษาวัฒนธรรมการประกอบอาชีพสุขภาพการศึกษากันเรือนโรงเรียนวัด ป่าชุมชนคุณค่า/ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็น *ทุนทางวัฒนธรรม กลไกธรรมชาติ กลวิธี พลัง/คุณค่าให้ชุมชนเข้มแข็ง* การพัฒนาเชื่อมโยงคนสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมศาสนาทำให้เกิด (ดุลยภาพ) ที่เป็นภูมิคุ้มกันสังคมวิถี/แนวปฏิบัติชุมชนที่ยกระดับนำมาวิเคราะห์ให้ชุมชนร่วมกันของคนในชุมชน ประยุกต์แนวทางการอนุรักษ์การมีส่วนร่วมในชุมชนภาคีเครือข่ายใน/นอกชุมชนประสบการณ์และการเรียนรู้ของคนในชุมชนเป็น “กุศโลบาย” เรื่องการเคารพเทวดาความเชื่อเรื่องบาป/บุญ/คุณโทษ/คุณธรรม/จริยธรรม/ความรู้/ความสามัคคีผ่าน *กระบวนการศึกษา* ให้เกิด “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (Local Museum)”

ภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

รูปภาพที่ 1 อิมปี่: การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คุณค่าและภูมิปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายในครั้งนี้เป็นการนำคุณค่าที่ปรากฏไปใช้เพื่อสร้างการอนุรักษ์และการฟื้นฟูที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างศักยภาพของชุมชนในการร่วมคิดร่วมทำให้เกิดเจตคติที่ดีจากข้อมูลที่ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีพบว่า จากการค้นคว้าจากข้อมูลต่างๆ เพราะเกิดจากการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มชาติพันธุ์อิมปีเดิมที่อยู่ในพื้นที่ให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pawina (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางชีวภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นเมืองภายใต้การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางชีวภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นเมืองภายใต้การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีประสบปัญหาการขาดผู้สืบทอด โดยเฉพาะอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ ได้แก่ กำปูปะแป กะแหม่นกะลาพะสะ และ กลิ้งล่าหื้อซื่อโค แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานอาหารพื้นเมือง คือ 1) จัดกิจกรรมที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์อาหารพื้นเมือง 2) อบรมเชิงปฏิบัติการอาหารพื้นเมืองแบบดั้งเดิมให้คนรุ่นใหม่ 3) เผยแพร่ข้อมูลอาหารพื้นเมือง และ 4) แลกเปลี่ยนวิธีการปรุงอาหาร โดยชุมชนเลือกการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอาหารพื้นเมืองแบบดั้งเดิมให้คนรุ่นใหม่ ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์อิมปีมีความรู้ภูมิปัญญา รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงวิถีศิลปจำเป็นต้องนำมาสร้างเป็นหลักสูตร ตำรา สื่อหรือฐานข้อมูลเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อิมปีเพื่อให้เกิดความเข้าใจเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์และพัฒนาโดยการนำเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่มาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอิมปี การนำไปใช้ประโยชน์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเป็น Model จำลองภาพชีวิตของชุมชนคนอิมปี เพื่อการสงวนรักษาวิถีทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นโดยคนในชุมชนอิมปีที่เป็นเจ้าของในพื้นที่สาธารณะ (Public Space) โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี พบว่า เศรษฐกิจในชุมชนเป็นการกระตุ้นและช่วยในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนอิมปีได้เพราะการเรียนรู้ของคนในชุมชนอิมปีซึ่งได้ส่งสมเรียนรู้บวกกับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chawadee (2018) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิดพลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรองใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ ขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ในทางเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายนำวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอดในเรื่องของสังคมโดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอมเป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริมซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจ สร้างให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีการวางแผนบริหารจัดการโดยอาศัย “วัฒนธรรมรากฐาน” (area based approach)

ทั้งนี้เพราะมิติทางด้านเศรษฐกิจประเด็นความเป็นไปได้มีสูงเห็นควรเพิ่มเติมเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้าไปด้วย “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ซึ่งในประเด็นนี้การขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมบูรณาการ เพื่อสร้างแนวทางการเพิ่มมูลค่าโดยไม่เสียอัตลักษณ์

ความเป็นตัวตนของคนอิมปี๊ที่สะท้อนวิถีชีวิตถ่ายทอดผ่านการดำรงชีพโดยมีพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นเป็นตัวกลางในการแสดงองค์ภูมิปัญญา มิติด้านการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเองเห็นว่าพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นจะสามารถเป็นอีกหนึ่งห้องเรียนที่กลุ่มเด็กและเยาวชนคนรุ่นหลังที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอิมปี๊ได้ จะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจต้องการที่จะศึกษาภาษาอิมปี๊ซึ่งเป็นอีกแนวทางที่จะสามารถฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านภาษาให้คงอยู่สืบไป มิติด้านการเรียนรู้ของชุมชนอิมปี๊กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและต้องการการแสดงออกก็ต้องการสนับสนุนในการจัดงานเกี่ยวกับชาติพันธุ์ก็คือ มีการจัดงานหรือกิจกรรมที่ให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้ออกมาแสดงออกในสิ่งที่ภาคภูมิใจ ผ่านการแต่งกาย การแสดง เรื่องเล่า ดนตรี การรำรำ คุณค่าของความเชื่อในเรื่องของสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ควบคุมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ กฎ ประเพณี หลักเกณฑ์ต่างๆ คุณลักษณะนิสัยส่วนตัวที่มองว่าเป็นคนซื่อสัตย์ นอบน้อมถ่อมตนอาจจะเกิดจากจิตสำนึกที่มีอยู่ มิติด้านการถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่จากคลังข้อมูลนำไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนอิมปี๊ได้รับรู้ เกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่าคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาที่มีมาแต่บรรพบุรุษและปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ โดยมีพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นเป็นตัวเชื่อมประสานหรือจุดศูนย์กลางทางวัฒนธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา พบว่า แนวทางการนำคุณค่าไปใช้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอิมปี๊เพราะการนำไปใช้ประโยชน์แก่หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่เป็นตัวแกนหลักสำคัญอีกประการหนึ่งในการขับเคลื่อนรวมถึงการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊ในกระแสของประชาสังคม (Civil Society) มีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puchaporn, Naowarat, and Rattanapong (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊ที่มีต่อผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์กรณีศึกษาบ้านดง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊มีความคาดหวังต่อผู้นำการเมืองท้องถิ่นในระดับมากที่สุด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความคิดเห็นของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊ที่มีต่อผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ส่วนความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊ที่มีต่อผู้นำการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์กับความคิดเห็นที่มีต่อผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์เชิงบวกในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์สูง ทั้งนี้เพราะ “พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น” คือ คลังทางภูมิปัญญาของสังคมที่ผู้คนในท้องถิ่นต้องรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันในการต่อสู้กับกระแสความเป็นพลวัตทางสังคมและปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างมีดุลยภาพทั้งในด้านวัตถุและจิตใจซึ่งนับได้ว่าเป็น “สถาบันทางวัฒนธรรม” อาจกล่าวได้ว่า “พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น” (Local Museum) เป็นสถาบันย่อยที่สัมพันธ์เชื่อมกับวัด บ้าน และโรงเรียนซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อ เทวดาและสิ่งลึกลับผนวกกับการเลือกผู้นำที่ต้องปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและคนในชุมชนนับถืออาจส่งผลต่อการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยผ่าน “คน/ธรรมชาติ (ชุมชนหรือสังคม)” “คน/คุณธรรม (คน/คน)” เป็นต้น

สรุป

กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี๊อพยพลงมาจากแคว้นสิบสองปันนาในประเทศจีนเมื่อประมาณ 240-300 ปีมาแล้ว และมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านเสือกินหรือบ้านสะเก็นปัจจุบันคือตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน สาเหตุ

ที่อพยพไม่มีใครทราบแน่ชัดต่อจากนั้น บางส่วนจึงย้ายจากหมู่บ้านเสือกิน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มาอยู่ที่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และเรียกชื่อตนว่า “อิมปี้” กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี้ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ใช้ภาษาในกลุ่มตระกูลภาษาทิเบต มีมิติของการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมตาม ประเพณีและการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรม อาทิ ความรู้ของบรรพบุรุษทางด้านวิทยาศาสตร์ในการประดิษฐ์ดินปืนจากมูลค้างคาวเพื่อใช้เป็นอาวุธ และความรู้ทางด้านคหศาสตร์เป็นการใช้ภูมิปัญญาด้านการเกษตรการเลี้ยงช้างและม้าเพื่อเป็นพาหนะในการยาดร่าทัพทำสงครามในอดีต

คุณค่า/ภูมิปัญญาที่ยังปรากฏในปัจจุบันได้แก่ ภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยที่ยังมีหมอสมุนไพรในชุมชนรวมถึงภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเทวดา ความเชื่อเรื่องการตั้งชื่อเด็กแรกเกิด ความเชื่อเรื่องการเพาะปลูก กับภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมได้แก่ การทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นต้น ข้อสังเกตในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี้ขาดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองและมีความเสี่ยงที่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาข้างต้นจะสูญหายตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

แนวทางการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และการฟื้นฟูภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างศักยภาพของชุมชนประกอบด้วย ด้านการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง ด้านเศรษฐกิจ การสร้างคุณค่า และแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านความสัมพันธ์ของท้องถิ่นเพื่อการดูแลตนเองด้านการเรียนรู้ของชุมชนอิมปี้โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรร กลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านในรูปแบบ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” (Local Museum)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากความซื่อสัตย์ของคนอิมปี้ได้รับการยอมรับจากเจ้าเมืองสมัยอดีตถึงปัจจุบันและเป็นจุดเด่นของคนอิมปี้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมวงกว้าง การลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปีลงมาเป็นส่วนใหญ่ไม่สามารถฟังและพูดภาษาอิมปี้ได้อย่างคล่องแคล่วดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. รัฐบาลควรรื้อฟื้นกรมกิจการชาติพันธุ์ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิภาพเพื่อการดูแลอย่างจริงจังของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดในประเทศไทย

2. ครอบครั้ว วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือส่วนราชการไม่ควรกีดกันและการแสดงออกทางอารมณ์ในการดูถูกการสื่อสารในการพูดภาษาอิมปี้ของคนในท้องถิ่นรวมถึงภาษาอื่นๆ ด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าคุณค่า/ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี้ที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันจนถึงปัจจุบันเป็น กุศโลบาย อันหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “ธรรมชาติ” และ “คน” กับ “คุณธรรม” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. รัฐบาลควรให้ความสนใจหรือบรรจุหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

2. การสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ ของคนภายในชุมชนควรมีลานแสดงออกเพื่อการเรียนรู้ และถ่ายทอดต่อกันในและนอกชุมชนได้อีกแบบและสามารถสร้างความภาคภูมิใจต่อคนอิมปีได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมและการขัดเกลาทางสังคมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมและกล้าที่จะแสดงออกในที่สาธารณะในรูปแบบลานกิจกรรมหรือ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นมีความสำคัญและสร้างความภูมิใจให้กลุ่มชาติพันธุ์อิมปีได้ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. รัฐบาลควรแก้กฎ/ระเบียบเพื่อเอื้ออำนวยให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละท้องถิ่นให้มากขึ้น

2. การสนับสนุนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอิมปีควรมีหลากหลายภาคส่วนเข้ามาสนับสนุน เช่น วัฒนธรรม พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวชุมชนสามารถทำได้ในรูปแบบโฮมสเตย์และการเรียนรู้ผ่านอาหาร การแต่งกาย การทำไม้กวาด การทำกระเบื้องดินขอ ศาลเทวดา บ้านเรือคนอิมปีเก่าและธรรมชาติในชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ภาษาอิมปีกับการโดนกลืนกินของสังคมสมัยใหม่

2.2 การสืบทอดวัฒนธรรมการกินของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.3 “อะลอ” เทวดา: ความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีต่ออิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนอิมปีในกระแสการเปลี่ยนแปลง

References

- Indigenous Peoples' Foundation for Education and Environment (IPF) (n.d.). *KAW-UMPI. Development of community knowledge-based database system for empowering the most marginalized and vulnerable indigenous groups in Thailand. Get support from: (EUROPEAN UNION-EU) (International Work Group for Indigenous Affairs -IWGIA).* Retrieved January 5, 2021, form <https://kaw-umpi.thaiipportal.info>
- Kamyo, P., Markpulphol, N., & Miwanpia, R. (2020). Expectations of the Mpi Ethnic Group on the Desirable Local Political Leaders: A Case Study of Ban Dong Village in Phrae Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani University*, 11(2), 32-49.

- KhueanSi, T. (2012). *Build a system of writing: successive destiny of Mpi Ban Dong language, Suan Khuean Subdistrict, Mueang District, Phrae Province*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF)
- Koson, C. (2018). Management of Cultural Capital of Northern Thai Tribe. *Journal of Administrative and Management*, 6(2), 64-73.
- Ngamprapasom, P. (2019). Conservation of Biodiversity and Local Cuisine under the Participation of Mpi at Ban Dong, Suankeun Sub-district, Maung District, Lampang Province. *Journal of Cultural Approach*, 19(35), 38-48.
- Premisrat, S. (2004). The diversity in language and ethnicity: an unsolved problem or a valuable resource. *Journal of Language and Culture (JLC)*, 23(1), 15-24.
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation). (2020). *Ethnic group: Mpi*. Retrieved December 27, 2020, from <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/10>
- Thai Junior Encyclopedia Foundation. (n.d.). *Ethnic meaning. by His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great*. Retrieved December 29, 2020, from <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>
- Walliphodom, S. (2005). remark... the diversity of ethnic groups in Thailand. *NAJUA: History of Architecture and Thai Architecture*, 3, 4-7.